

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvtatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum sensualitas sit vna potentia simplex vel diuidatur in plures
potentias, scilicet irascibilem, & concupiscibilem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](#)

QVÆST. XXV. DE SENSVALITATE, ART. II.

Es de essentia sensualitatis, & sic ad sensualitatē p̄tinēt foli appetitiū uires. Alio modo sicut id qđ p̄c̄x̄gitur ad sensualitatem, & sic uires sensitiuæ apprehensiua ad sensualitatem pertinēt. Alio modo sicut id, quod sensualitati obsequitur, & sic motuē exequentes ad sensualitatem pertinent. Et sic verum est, quod omnia quae sunt nobis communia & bestiis, ad sensualitatem pertinet aliqualiter, quā uis non omnia sit de essentia sensualitatis.

In cor. ar. &
ad 3. arg.

AD SECUNDUM dicendum, quod Augustinus hoc quod dictum est, subiungit ad explicandum quales sunt actus sensuum exteriorum in quos motus sensualitatis intenditur, non quod ipsum sentire corporalia sit sensualitatis motus.

AD TERTIUM dicendum, qđ ratio inferior h̄t motum circa corporis sensus: sed nō eodē modo sicut sensus sua obiecta percipiunt, nā sensus percipit sua obiecta particulariter, rō uero inferior habet actū circa sensibilia secundum aliquam intentionē universale. Sensualitas uero hoc modo tendit in obiecta sensuī, sicut & ipsi sensus, scilicet particulariter.

AD QUARTVM dicendum, qđ in tētatione primo rum parentum, serpens non solum propositus aliquid, ut appetendum, sed suggestō decepit. Non aut decipere homo proposito sensibili delectabili, nisi iudicium rōni per passionem appetitiū partis ligaretur, & ideo sensualitas uis appetitiū est.

AD QUINTVM dicendum, qđ sensualitas dī esse uicina rōni scientiā, non quantum ad genus potentia, sed quantum ad obiecta, quia utraque circa tempora uersatur, licet alio, & alio modo, ut dictum est.

AD SEXTVM dicendum, quod dī diversitas appre-hensionem per accidens se habet ad appetitiū uires, nisi diversitati apprehensioni diversitas apprehensionum coniungeretur, nam sensus qui nō est nisi particularium non apprehendit bonitatem absolutam: sed hoc bonum. Intellexus vero quia est uniuersalium, apprehendit bonitatem absolutā, & ex quo diversificari appetitus inferior a superiori, ut dictum est.

AD SEPTIMVM dicendum, qđ bonum in quod fert appeti us sensibili, si bonum particulae, quod cōsiderat, ut hic, & nunc, siue sit necessarium siue contingens, quia etiam uidere solem est oculis delectabile, ut habetur Eccl. 11. siue sit uerum bonum, siue apparet. Vnde patet responsio ad octauum.

AD NOVNVM dicendum, qđ sensitua pars dupliciter accipit. Quādoque s̄m quod diuiditur contra appetitiū, & sic continet uires apprehensiua tantū. Et hoc modo sensualitas non pertinet ad sensitū partē nisi sicut ad id, quod est quasi eius origo: vnde & ab ea poteſſi denominari. Quādoque uero accipit se secundum quod comprahendit in te, & appetituū & motiuū, prout anima sensibili dividitur contra rationalem & vegetabilem. Et sic in sensitua parte anima sensualitatis includitur.

AD X. dicendum, quod ratio inferior alio modo intendit in corporis sensus, & in res ad corpus pertinentes, quam sensualitas, ut prius dictum est, & propter hoc ratio non sequitur.

ARTICVLVS II.

Virum sensualitas sit una simplex potestas, uel diuidatur in plures, scilicet irascibilem, & concupisibilem.

SECUNDO queritur, utrum sensualitas sit una sim-plex potentia, uel diuidatur in plures potentias,

Felicet irascibilem, & concupisibilem. Et videtur qđ sit una simplex potentia non diuisa in plures potestas, quia in definitione sensualitatis dicitur, quod est quādam vis anima inferior, quod non dicitur si in se plures vires continet. ergo videtur qđ

¶ 2 Pr̄t. Eadē potētia anima est virtus cōuenientis, ut visus albi, & nigri, sicut dicitur in fundo de Anima. Sed cōueniens, & nocivum sunt contraria.

ergo eadē vis anima se habet ad virumque cōcupisibilem, se h̄t ad cōueniens, irascibilem vero ad nocivum. ergo eadē vis est irascibilis, & cōcupisibilis, & sic sensualitas nō diuiditur in plures vires.

¶ 3 Pr̄t. Per eandem virtutem aliquis recedit ab uno extremo, & accedit ad alterum, sic utrūque grauitatis lapis recedit a loco supremo, & accedit ad locum infimum: sed per vim irascibilem anima recedit a nocivo fugiendo ipsum, per vim autem concupisibilem accedit ad cōueniens concipiendō ipsum. ergo eadē vis anima irascibilis, & cōcupisibilis, & sic idem quod prius.

¶ 4 Pr̄t. Proprium obiectum gaudi est cōueniens, gaudium aut nō est, nisi in cōcupisibilem ergo proprium obiectum cōcupisibilis est cōueniens, sed cōueniens est obiectū totius sensualitatis, ut p̄ ex definitione sensualitatis præexpedita, nam res ad corpus pertinentes sunt res corpori cōuenientes, ergo tota sensualitas nō nihil aliud est quam cōcupisibilis: aut ergo irascibilis, & cōcupisibilis sunt idem, aut irascibile ad sensualitatem non pertinet, & quod cōque horum detur habetur propositum, quod sensualitas est una simplex vis. Sed dicendum quod sensualitas obiectum est etiam nocivum, sicut diu-conueniens, ad quod irascibile se extende.

¶ 5 Sed contra, Sicut cōueniens est obiectū genitū, ita non nocivum, vel disconueniens est obiectū ini-stitū: sed tam gaudium quam tristitia sunt in cōcupisibili, ergo tam cōueniens quam nocivum sunt in obiectū cōcupisibilis, & sic quicquid est obiectū sensualitatis est obiectū cōcupisibili.

I **¶ 6** Pr̄t. Appetitus sensibili præsupponit appre-hensionē, sed eadē vi apprehensia apprehendit cōueniens & nocivum. ergo & eadem vis appetitiva se habet ad virumque, & sic idem, quod prius.

¶ 7 Pr̄t. Secundum Augustinum est ira inuer-te-rata: sed odium est in cōcupisibili, ut probatur in secundo Topicō, quod amor est in eadem, ira autem in irascibili. ergo eadē vis est irascibilis, & cōcupisibilis: alter enim ira non possit esse in viratre.

¶ 8 Pr̄t. Illud anima, quod cuilibet potentie co-petit, non requirit potentiam determinatā ab alijs distingitam: sed cōcupiscente ad qualibet potentiam anima pertinet, quod pater ex hoc, quod quædam potentia anima, ita suo obiecto delectatur, & illud cōcupiscent. ergo ad cōcupiscentium non debet aliqua potentia ordinari ab alijs distingitā, & sic cōcupisibilis non est alia potentia ab irascibili.

¶ 9 Pr̄t. Potentie secundum actus distinguuntur id in quolibet actu irascibilis includitur actus con-cupisibilis, nam ira habet cōcupiscentiam ininde-ctā, & sic de alijs. ergo cōcupisibilis non est alia

potentia ab irascibili.

I **¶ 10** Sed contra est, qđ Damascenus distinguunt actus cōcupisibilium in irascibilem, & cōcupisibilem, & similiter Gregorius Nifflens in lib. quen-

de Anima, & eius viribus scribit: appetitus autem inferior est sensualitas, ergo sensualitas in se plures vires continet.

¶ 2. Præt. In lib. de Spiritu, & anima distinguuntur haec tres vires motiva, rationalis, concupisibilis, & irascibilis: sed rationalis est alia vis ab irascibili, ergo & irascibilis a concupisibili.

¶ 3. Præt. Philosophus in 3. de Anima ponit in appetitu sensitivo desiderium, & anima, id est irascibile, & concupisibile, quem sunt adiuicem diuersae.

RESPON. Dicendum, quod appetitus sensualitatis has duas vires continet, irascibilem, & concupisibilem, quae sunt adiuicem diuersae potentie, quod quidem hoc modo videri potest. Appetitus n. sensitivus quan-

dam conuenientiam habet cum appetitu naturali, in quantum uester tendit in rem conuenientem appetenti. Inuenitur autem appetitus naturalis ad duos secundum duplex operationem rei naturalis.

Vna quarum est, per quam res naturalis nitor acquirere id, quod est conseruatuum sua naturæ: sicut graue mouetur deorsum, ut ibi conseruetur. Alia est per quam res naturalis sua contraria defrustrit per qualitatem actiuanam, & hoc quidem necessarium est corruptibile: quia nisi haberet virtutem qua sum contrarium vincere, ab eo corrumperetur. Sic ergo appetitus naturalis ad duo reddit. Et ad consequendum id, quod est cōgruum, & amicū naturæ, & ad habendum quandam victoriam super illud, quod est ei aduentum. & primum est quasi per modum receptionis: secundum vero est per modum actionis, unde ad diuersa principia reducitur. Recipere enim, & agere non sunt ab eodem principio, vt ignis, qui per levitatem fertur sursum, per calorem contraria corruptit. Ita in appetitu sensibili ita duo inueniuntur, nam animal per appetituum potentiam appetit id, quod est cōgruum, & amicū naturæ, & hoc per vim concupisibilem, cuius proprium obiectum est delectabile secundum sensum. Appetit etiam habere dominium, & victoriam super ea, quae sunt sibi contraria, & hoc per vim irascibilem. Unde si quod eius obiectum est aliquid arduum. Et sic patet, quod irascibilis est alia potentia a cōcupisibili. Nam aliam rationem appetibilitatis habet aliquid ex hoc, quod est arduum, cu[m] quandoq[ue] illud, qd est arduum a delectatione separat, & rebus circumstantibus immiscitat: sicut cum animal relata voluntate, cui vacabat aggreditur pugnam, nec retrahitur propter dolores quos sustinet. Et iterum vna carum. f. concupisibilis videtur, ordinata ad recipiendum: hæc n. appetit, vt ei suum delectabile coniungatur. Altera vero. Irascibilis est ordinata ad agendum: quia per actionem aliquam super id, qd est cōgruum, vel nocium, ponens in quadam alitudine victoriae super ipsum. Hoc autem cōiter in potentia animæ inuenitur, quod recipere, & agere ad diuersas potentias pertinent: sicut patet de intellectu agente, & possibili. Et inde est, quod est ratione actionis, ad irascibilem fortitudo, & debilitas cordis qualis virtus ordinata ad agendum, ad cōcupisibilem aut dilatatio, & cōstrictio ipsius qualis virtus ordinata ad recipiendum, patet igitur ex dictis, qd irascibilis quodammodo ad cōcupisibile ordinata, sicut propugnatrix ipsius. Ad hoc non necessariu[m] sicut animali per irascibilem victoriam de contrariis consequi, vt concupisibilis sine impedimento suo delectabilis potiretur. Cuius signum est, quod propter delectabilis pugna est inter animalia. s. pp coitum, &

A cibum, ut dicitur in octavo de Animalibus. Et inde est, quod oes passiones irascibilis habet, & principium & finis in concupisibili, nam ira incipit ex aliqua tristitia illata, quæ est in concupisibili, & terminat post uindictam adeptam ad gaudium, qd iterum est in cōcupisibili, & similiter spes incipit a desiderio uel amore, & terminatur in delectatione. Scindendum est autem, qd tam ex parte apprehensionum uirium, quæ ex parte appetituum sensitivæ partis aliquid est qd cōpetit sensibili aīa fm propriā naturā: aliquid vero fm quod habet aliquā participationē modicam rōnis attingens ad ultimū eius in suū supremo, sicut dicit Dionysius in 7. c. de Diuitiis nomin. quod diuina sapientia cōtūgū fias primordiū principiū tecūdorū.

Sicut uis imaginativa competit animæ sensibili fm propriam rationem, quia in ea referuantur formæ per sensum accepta: sed uis axiomatica, per quam animal apprehendit intentiones non acceptas per sensum, ut amicitiam uel inimicitiam, in est atque sensitivæ fm quod participat aliquid rationis. unde ratione huius extimationis dicuntur animalia, quād prudentiā habere, ut patet in principio Metaphysicorum: sicut qd quis fugit lupū, cuius iniuriam numquam sentit: & similiter ex parte sensitivæ, nā quod animal appetat id, quod est delectabile fm sensum quod ad concupisibilem pertinet, hoc est secundum propriam rationem sensibilis animæ: sed quod relicto delectabili appetit uictoriā, quam cōsequitur cum dolore, quod ad irascibilem pertinet, cōpetit ei secundum attingit aliquid appetitū superiorem. unde ira scilicet est propinquior rationi & uoluntati, quam cōcupisibilem. Et propter hoc incontinentis ira est minus turpis, quam incontinentis concupiscentiae, ut propter minus priuatus ratione, ut dicit Philosophus in 2. Eth.

D 7. Eth. 4. 8. 10. patet igitur ex dictis quod irascibilis & concupisibilis sunt diuersæ potentie, & quid est obiectum utriusque, & quomodo irascibilis mutat concupisibilem, & est superior & dignior ea, sicut extimatio inter ceteras apprehensiones uirtutes sensitivæ partis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sensualitas dicitur esse uis singulatiter: quia est una in genere, quamvis per alias partes dividatur.

AD SECVNDVM dicendum, qd tam cōuenientis delectabile, quā nocium tristabile ad concupisibile pertinet, fm quod unum est fugiendum & alterū cōlequendum: sed habere quādā altitudinem super utrumque, vt. si no[n] ciuum possit superari, & delectabile cum securitate quadam possideri, ad irascibilem pertinet.

AD TERTIUM dicendum, qd recedere a noxiuo & accedere ad delectabile utrumque concupisibile competit: sed impugnare & superare id, quod potest esse noxiuum, hoc pertinet ad irascibilem.

E Et per hoc patet responsio ad quartum & quintum: quia conueniens est obiectum concupisibilis secundum quod est delectabile: sed totius sensualitatis secundum quod est quomodo documque expediens animali uel per viam ardui, uel per viam delectabilis.

AD SEXTVM dicendum, qd eadem appetitua cōcupisibilis est cōuenientis profectiva, & in cōuenientis fugitiva, unde irascibilis & concupisibilis non distinguuntur per cōuenientes & nocium, ut ex dictis patet.

AD SEPTIMVM dicendum, qd cum dicitur odium in solut. ad 2. argum.

est ira inueterata, illi predictio per causam, & non per essentiam, nam passiones irascibilis terminantur ad passiones concupisibilis, ut dictum est.

AD OCTAVVM dicendum, qd concupiscere appetitum alii ad solam cōcupisibilem pertinet: sed concupisci-

fcere

In corp. 28.

QVÆS. XXV. DE SENSVALITATE, ART. III.

secre appetitu naturali pertinet ad quamlibet potētiā, nā quelibet potentia aīa natura quādā est, & naturaliter in aliq d' inclinat, & similiter est distinguēdum de amore & delectatione & alijs huiusmodi.

AD NONVM dicendum, quod in definitione passionum irascibilis ponitur actus appetitivæ cōmuniæ ut appetere, non autem aliquid ad concupiscentiam pertinet, nisi sit principia vel terminus, usi dicatur, quod ita est appetitus vindictæ propter precedentem constitutionem.

ARTICVLVS III.

Vtrum irascibilis & concupisibilis sint tantum in appetitu inferiori, vel in superiori.

TERTIO queritur, vtrum irascibilis & concupisibilis sint tantum in appetitu superiori, vel etiam inferiori. Et videtur quod in superiori, nā appetitus superior ad plura se extendit quam appetitus inferior, cum sit, & corporalium, & spirituallium. si ergo appetitus inferior diuiditur in duas vires, scilicet irascibilem & concupisibilem, multo fortius & superior diuidi debet.

¶ 2 Præt. Quæcumq; vires sunt aīa fm seipsum ad superiore pertinente partem, nam vires inferiores sunt communes animæ & corpori sed irascibilis & concupisibilis sunt animæ secundum seipsum unde dicitur in lib. de Spiritu & Anima, has potentias habet anima antequam corpori nascatur, si qdem sunt ei naturales, nec aliud fuit quā ipsa tota, namque anima substantia in his tribus plena, & perfecta consistit, idest in rationalitate, concupiscentia & irascibilitate. ergo irascibilis & concupisibilis ad appetitum superiore pertinet.

¶ 3 Præt. Secundum Philosophum in lib. de Aia & undecimo Metaphysicorum sola pars animæ rōnalis est a corpore separabilis, sed irascibilis & concupisibilis remanent in anima a corpore separata, ut dicitur in lib. de Spiritu & Anima, ergo irascibilis & concupisibilis ad partem rationalem pertinet.

¶ 4 Præt. Imago trinitatis quærenda est in superiori parte animæ, sed secundum quodam assignatur imago in rationali, irascibili, & concupisibili, ergo irascibilis & concupisibilis ad superiore partem pertinent.

¶ 5 Præt. Charitas dicitur in concupisibili, spes autem in irascibili: sed charitas, & spes non sunt in appetitu sensitivo qui non potest extendi ad immaterialia. ergo irascibilis & concupisibilis nō sunt tantum in appetitu inferiori, sed in superiori.

¶ 6 Præt. Vires humana dicuntur illa quas homo supra cetera animalia habet, quæ pertinent ad superiore animæ partem: sed distinguuntur a magistris duplex irascibilis, humana & non humana, & similiter concupisibilis. ergo prædictæ vires non sunt tantum in appetitu inferiori: sed in superiori.

¶ 7 Præt. Operationes virum sensitivorum tam apprehensionum quam appetituarum non manent in anima separata, quia per corporis organa exercētur, alias anima sensibili in bruis ester incorruptibilis utpote potens suam operationem habere per seipsum: sed in anima separata remanent gaudium & tristitia, amor, & timor, & alia huiusmodi, quæ attrahuntur irascibili & concupisibili. ergo irascibilis & concupisibilis non sunt tantum in sensitiva parte, sed etiam in intellectiva.

SED CONTRA, est quod Damas. & Grego. Nissenius & Philosophus ponunt esse eas in sensibili appetitu tantum.

RESPON. Dicendū, q; cum aīus appetituarum partium præsupponat actum apprehensionis, & distinctio appetituarum admicet, aliquantum similitudine distinctioni apprehensionis. Invenimus autem hoc in apprehensionis potentia, qd respectu illarum, apprehensionis superior manet una, & indistincta, res ipsa quarem apprehensionis inferiores distinguuntur. Una. n. intellectiva potentia cognoscens omnia sensibilia quātum ad carum naturas, respectu quæ vires sensitivæ distinguuntur. Vnde fm Augusti, art. aliud est, quod videt, & qd audit: sed intellectu in intellectu est idē. Et similiter est de appetitu,

qd appetitus superior est una respectu omnium appetibilium, quanvis appetitus inferiores respectu diuersatum appetibilium distinguuntur. Causa ex virtute parte est, quod vis superior habet obiectum uniuersale: sed inferiores vires habent obiecta particularia. Multa autē per se cōveniunt particularibus, quæ per accidens le habent ad universale. Et ideo cum accidēntia differentia nō diversificet specie, sed solum illa, quæ est per se, potentes inferiores inueniuntur fm speciem distinctionis; sed superior potentia remanet indistincta, sicut pater quid obiectum intellectus est, quod quid est, vnde est potentia intellectus se extendit ad omnia, quæ habent quidditatem, nec diversificatur per aliquæ distinctiones, quæ rōne quidditatis non diuerſificantur. Sed cum obiectum sensus sit corpus, quod obiectum mouere organum, fm diversam rationem ostendit potestas diversificari. vnde alia potestas est visus, & auditus: quia alia rōne inveniuntur color, & sonus, & similiter est ex parte appetituum, nā obiectum appetitus superiors, vigea diuersum est, est bonum absoluere: sed obiectum appetitus inferioris est res aliquo modo proficiuntur.

Illi. Arduum autē, & delectabile, non fm eadem ratione conuenientia animali, vt ex predictis patet. Et ideo per hoc essentia litera diuersificatur obiectum appetitus inferioris: non autē obiectum appetitus superioris, qd est in bonum absolute quocunq; mō. Scindendum tñ est, quod sicut intellectus habeat quā operatione circa eadē, circa quæ sensus operatur: sed altiori mō, cum cognoscat uniuersitatem immaterialiter, qd sensus materialiter, & particula riter cognoscit, ita appetit: superior circa eadē operationem eu appetitus inferioribus, quām altiori mō, nā inferiores appetitus tendit in tua obiecta materialiter, & cum aliqua passione corporali, qbus passionis nomen irascibilis, & concupisibilis imponit. Appetitus vero superior hēt aliquæ actus similes inferiori appetitu: sed abiq; omni passione. Et sic operationes superiores appetitus formant interdum nomina passionis, sicut voluntas vnde dī ira, & quietatio voluntatis super aliquo diligibili, dī amor, & eadem rōne ipsa voluntas, q; haec actus producit, dī interdum irascibilis, & concupisibilis, non tamen ita: quod in voluntate aliquo vires diuerſe similes irascibili, & concupisibili.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd quis appetit: sicut in plura se extēdat quā inferior, in qd hēt uniuersitatem bonū p; apprio obiecto nō diuidit plures portantes. AD SECUNDVM dicendum, qd liber ille nō est Augusti, oportet eū i auctoritate accipere: nō potest dici, qd intelligit de irascibili, & concupisibili similitudinante dictis: vel loquuntur quātum ad originē potentiarum, qd oīs potentia sensitiva ex essentia animæ fluunt.